Nr 441.

Av herr **Skoglund m. fl.**, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 94, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lantarbetstidslagen den 26 juni 1936 (nr 333).*

För endast några månader sedan trädde den av föregående års riksdag antagna lantarbetstidslagen i kraft. Verkningarna av densamma ha under den korta tid, som stått till buds, kunnat granskas allenast i ringa mån. Det hade redan ur denna synpunkt varit önskligt att lagen fått gälla under minst den av föregående riksdag fastställda tiden, tre år, innan ändringar i densamma företoges.

Kungl. Maj:t har emellertid icke aktat nödigt avbida den angivna tiden utan i proposition nr 94 till årets riksdag föreslagit ändring och ytterligare skärpning av nu gällande bestämmelser om jordbrukets arbetstid. Ändringsförslaget innebär i huvudsak *dels* att lagens omfattningsområde väsentligt utsträckts såväl beträffande antalet egendomar som beträffande arten av de arbeten, som skola falla under densamma, *och dels* att arbetstiden betydligen inskränkts.

I. Tillämpningsområdet.

1. *Lagens utsträckande till mindre företag inom jordbruket.*

Gällande lag drager gränsen för sin giltighet vid företag, vid vilka till arbete för arbetsgivarens räkning i regel användas flera än fyra arbetare. Den nu framlagda kungliga propositionen utsträcker lagens giltighetsområde till att omfatta företag, vid vilka för arbetsgivares räkning i regel användas minst tre arbetare.

Den föreslagna ändringen kommer, om den genomföres, att få de mest vittgående konsekvenser för det svenska jordbruket. Antalet av de jordbruksegendomar, som bli direkt berörda av lagen, skulle komma att mångdubblas. Om flera än fyra arbetare i regel användas endast på egendomar över 50 har, gäller nuvarande lag direkt för omkring 7,000 jordbruksföretag. Drages gränsen däremot vid »i regel minst tre» arbetare, torde lagen komma att direkt beröra över 20,000 egendomar, varav ett stort antal omfatta mindre än 30 har.

Redan den arbetstidsreglering med i genomsnitt cirka 9 timmar per dag, som vid 1936 års riksdag lagfästes, kunde med skäl anses svårgenomförbar vid särskilt det mindre jordbruket utan en längre övergångsperiod under vilken en anpassning kunde ske. Så mycket större torde svårigheterna för det mindre jordbruket bli att nu tåla en direkt laglig arbetstidsreglering, då denna åsyftar en ytterligare och avsevärd inskränkning av arbetstiden samt

dessutom innebär kreatursskötselns inordnande under lagen. Problemet är ej endast av löneekonomisk utan jämväl av teknisk natur. Den rationalisering och omläggning av driften, som den föreslagna inskränkningen av arbetstiden måste leda till, torde näppeligen kunna genomföras vid det mindre jordbruket utan att draga så onormalt stora kostnader, att dessa ej stå i rimlig proportion till vinsten för arbetarparten. Ej heller ur allmän social synpunkt torde värdet av reformen ens tillnärmelsevis uppväga angivna ekonomiska och andra nackdelar.

Givet är att en ytterligare inskränkning av arbetstiden kommer att verka i riktning mot jordbrukets mekanisering dock mer eller mindre, allt efter förefintligheten av tillgängligt kapital. Ty det måste beaktas att praktiskt taget varje rationaliseringsåtgärd kräver en utökning eller förbättring av fasta eller lösa inventarier, alltså en kapitalinvestering. Därtill kommer emellertid att en ökad maskindrift vid det mindre jordbruket i många fall ej är lämplig eller i varje fall ekonomisk samt i åtskilliga fall icke ens tänkbar.

De anmärkningar, som vid föregående riksdag framställdes mot utökningen av lagens giltighetsområde till smärre jordbruk med hänsyn till olägenheten för dessas brukare att vara underkastade skyldigheten att föra journal, ha under lagens korta prövningstid visat sig vara väl befogade. De större egendomar, för vilka lagen gäller, ha väl utan större svårigheter kunnat anpassa sig efter föreskrifterna i denna del; men de mindre gårdarnas brukare ha i stor utsträckning framfört klagomål över den tunga, som journalföringen för dem innebär.

Vi vilja emellertid anföra ännu ett skäl för att mindre jordbruk böra stå utanför arbetstidslagen. Under förarbetena till lagen har i alla instanser enighet rått därom att sådana jordbruk, som drivas av företagaren själv och hans familjemedlemmar, icke böra omfattas av den lagliga arbetstidsreglering. Man har därvid utgått från att familjebandet i sig självt innesluter det korrektiv mot missbruk, som en lagstiftning å ifrågavarande område skulle innebära.

Den som är förtrogen med förhållandena vid de mindre gårdar, vilka skulle beröras av den nu föreslagna lagen, vet, att arbetsgivaren och arbetaren där ofta äta vid samma bord och gå som kamrater i arbetet. Arbetaren intager vid sådana mindre egendomar ofta familjemedlemmens ställning. Om någon skillnad föreligger mellan honom och familjemedlemmen, skulle det tvärtom vara, att den senare många gånger blir den som får utföra arbetet utöver den vanliga arbetstiden. Då lagen ej skall gälla för familjemedlemmar, borde den därför rimligtvis ej heller gälla arbetare vid smärre företag, där här omnämnda förhållanden ofta äro för handen.

Den föreslagna utökningen av lagens giltighetsområde syftar till att förbättra arbetstidsförhållandena för en grupp av samhällsmedlemmar, jordbrukets lönearbetare. Det bör dock här framhållas att en sådan förbättring som den föreslagna icke kan genomföras utan att ålägga bönderna och deras familjemedlemmar avsevärda bördor. Givet är nämligen att dessas arbete, som hittills ofta är mera krävande än lönearbetarnas, kommer att ytterligare

ökas. Jordbrukarna vid mindre företag och deras söner komma nämligen ofta att ensamma få utföra ersättningsarbete under ett ökat antal fridagar samt själva i större utsträckning få utföra arbeten med kvällsfodring i stallarna med mera dylikt. Det torde icke råda något tvivel om att detta skulle kunna bidraga till en ökning av bondeungdomens redan nu märkbara benägenhet att söka sig från landet till städerna. En sådan ytterligare skärpning av denna tendens vore mycket att beklaga. Den vore en förlust, som icke ur social synpunkt torde kunna uppvägas av den vinst för lönearbetarnas del, som kunde vinnas genom de föreslagna lagändringarna.

2. *Kreatursskötselns inordnande under lagen.*

I de länder, där arbetstidslagstiftning genomförts på jordbrukets område, har undantag städse gjorts för djurskötseln. Detta förhållande talar i och för sig för att frågan om en laglig reglering i vårt land av kreatursskötarnas arbetstid bör behandlas med försiktighet. Vad som icke gått att genomföra i andra länder, torde knappast vara mera genomförbart i vårt land. Det svenska jordbrukets läge är f. n. ej sådant att det utan olägenhet kan tåla ekonomiskt påkostande experiment.

Det må vara önskvärt i och för sig att jämväl kreatursskötarnas arbetstidsförhållanden regleras, men en sådan reglering bör givetvis icke genomföras på sådant sätt, att man därigenom väsentligt rubbar jordbrukets ekonomi, ty då skulle även för löntagaren arbetstidens reglering bli till större skada än nytta.

Man har all anledning närmare utreda och överväga de säregna förhållanden som gälla beträffande kreatursskötseln. Djurens ans och vård, deras utfodring och skötsel måste börja tidigt på morgonen och kan vanligen ej avslutas förrän sent på eftermiddagen eller kvällen. Om kreaturens vård ej skall bli eftersatt, måste kreatursskötseln därför omfatta ett större antal av dygnets timmar. Härtill kommer att arbetet i ladugårdarna måste börja tidigare än annat jordbruksarbete för att mjölken skall kunna komma konsumenterna tillhanda i god tid. Detta allt är omständigheter som tala för att ifrågavarande arbete icke må underkastas en laglig reglering.

Vi ha här betraktat frågan om kreatursskötselns inordnande ur principiell synpunkt. De praktiska svårigheterna att anordna kreatursskötseln inom det föreslagna timantalet skola vi i ett senare sammanhang beröra.

3. *Ackordsarbeten.*

Gentemot den av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelsen att mjölkning mot ackordsersättning skall falla utanför lagen finnes intet att i och för sig erinra.

Däremot synes oss Kungl. Maj:ts förslag att diknings- och skogsarbeten mot ackordsersättning, som utföras av fast anställd arbetare, skola föras under lagen, vara ägnat att ingiva de allvarligaste betänkligheter ur såväl arbetsgivare- som arbetaresynpunkt.

Först och främst bör därvid ur formell synpunkt den anmärkningen resas mot stadgandet, att uttrycket »fast anställd» icke utgör någon i praktiken godkänd term av den klarhet i betydelsen att den utesluter missförstånd. Förhållandet är tvärtom det omvända. Så länge vi sakna lagstiftning om arbetsavtalet, är det en olöst fråga, vilka arbetare, som skola anses såsom fast anställda, och stadgandet kommer därför ofrånkomligen att leda till tvister och försök att kringgå lagen.

Av större betydelse torde dock de anmärkningar vara, som vi i materiellt hänseende kunna rikta mot Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. En sådan bestämmelse som den föreslagna torde nämligen i praktiken komma att leda till resultat, som med säkerhet icke varit av Kungl. Maj:t avsedda. Vid de jordbruk, som drivas i sammanhang med skogsbruk av den mindre omfattning att lantarbetstidslagen är gällande även för skogen, finnas ofta skogsarbetare anställda under sådana villkor, att de måste anses som fast anställda, vilken innebörd detta uttryck än gives.

En stor del av deras arbete utföres regelmässigt mot ackordsersättning, och den föreslagna lagändringen skulle sålunda komma att ingripa ogynnsamt i dessa arbetares förhållanden. Givet är att lagen egentligen icke avsetts för ifrågavarande skogsarbetare, d. v. s. fast anställda egentliga skogsarbetare. Det finnes väl nämligen inte någon anledning att anse en arbetstidslagstiftning mera befogad eller genomförbar beträffande skogsarbetare, som äro fast anställda vid skogsbruk, vilka drivas i samband med jordbruk, än beträffande arbetare, som äro anställda vid rena skogsbruk. Följden av den föreslagna lagändringen torde därför bliva att ifrågavarande arbetare varken själva begära eller vidare komma att erbjudas fast anställning, vilken utveckling måste betecknas som en direkt försämring för arbetaren.

II. Arbetstidens begränsning.

1. *Vad förslaget innebär.*

Hittills ha vi behandlat Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser utsträckande av lagens giltighetsområde såväl till mindre företag som till olika arbetarekategorier. Vi övergå nu till en granskning av den föreslagna minskningen av arbetstiden jämfört med nu gällande lag, respektive fastställande av lagligen begränsad arbetstid jämväl för kreatursskötare.

a) *Arbetstiden för egentliga jordbruksarbetare.*

Gällande lag upptager för utearbetare en ordinarie arbetstid av högst 46, 51 och 56 timmar per vecka, olika efter årstiden, samt möjlighet att ytterligare utsträcka den ordinarie arbetstiden med högst 24 timmar per år.

Den Kungl. propositionen utgår från att högst 41, 46 och 54 timmar per vecka skall kunna uttagas under motsvarande tidsperioder samt utesluter möjligheten till förlängning med de 24 timmarna.

Om 13 veckor äro 41-timmars, 13 veckor 46-timmars och 26 veckor 54-

timmars veckor, innebär förslaget med hänsyn jämväl till ovannämnda 24 timmar en minskning med 206 timmar per år, d. v. s. då nu gällande lags årsarbetstidssumma enligt lantarbetstidsutredningens beräkningar (sid. 83—84) uppgår till cirka 2,600 timmar, med ungefär 8 %.

I förhållande till den före gällande lags ikraftträdande allmänt tillämpade arbetstiden torde den nu föreslagna minskningen av arbetstiden uppgå till för egentliga utearbetare över 10 % och för körkarlar mer än 15 %. (Jfr. utredning i motion 797/1936 i andra kammaren.)

b) *Arbetstiden för kreatursskötare.*

Kreatursskötseln regleras ej alls i gällande lag. Enligt senaste kollektivavtal utgör kreatursskötarnas ordinarie arbetstid högst 9.5 timmar per dag eller, med frånräknande av avtalsenliga fridagar, 3,150 timmar per år, eventuellt 3,125 timmar, därest jämväl ledighet på helgdagsaftnar avräknas.

Enligt Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag skulle kreatursskötares arbetstid utgöra högst 108 timmar per 14-dagarsperiod, d. v. s. högst 2,808 timmar per år, och, sedan semesterdagar och annan ledighet frånräknats, mindre än 2,600 timmar per år. Minskningen skulle alltså utgöra mellan cirka 500 och cirka 600 timmar per år, d. v. s. gällande arbetstid skulle minskas med omkring 16 % resp. 18 %.

Kungl. Maj:ts förslag innebär sålunda att arbetstiden i genomsnitt skulle bli för utearbetare ungefär 8 timmar per dag och för kreatursskötare ungefär 9 timmar per dag.

2. *Principen om 8-timmars arbetsdag.*

Uttrycket 8-timmarsdag och den innebörd detta begrepp kommit att få är ett exempel på ordets makt över tanken. Den omständigheten att det från tiden för arbetarrörelsens uppkomst framställda kravet på en normalarbetsdag från början sammankopplades med industriarbetarnas krav på just 8 timmars daglig arbetstid, har lett till att begreppet normalarbetsdag blivit synonymt med 8-timmars arbetsdag.

Sedan de fördragsslutande makterna i Versailles år 1919 erkänt 8-timmarsdagen i princip och medlemmarna i Nationernas förbund förklarat sig beredda att var och en inom sitt statliga område verka för arbetsvillkorens humanisering och därvid bl. a. att genomföra »8-timmars arbetsdag», torde frågan för vårt lands vidkommande röra spörsmålet vad som avses med sådan normalarbetsdag.

Delade meningar råda härom. På sina håll tolkas principen så, att arbetstiden för allt lönearbete ovillkorligen skall begränsas till 8 timmar om dygnet. På andra håll förmenar man att principen om 8-timmars arbetsdag innebär att de 8 timmarna utgöra allenast ett normalvärde på arbetsdagens längd, varav följer att timantalet kan över- eller underskridas allt efter arbetets art, så att *reell* överensstämmelse ernås mellan arbeten av olika slag och av mer eller mindre krävande art.

Den senare meningen har vid utarbetandet av förslaget omfattats av de

sakkunniga, vilka funnit stöd för denna sin uppfattning i förhållandena vid normalarbetsdagens uppkomst och utveckling.

Vi dela på denna punkt de sakkunnigas mening. Rättvis och socialt utjämnande kan normalarbetsdagen bliva endast om den blir föremål för en viss differentiering så att hänsyn tages till arbetets art. Det enformiga och stundom hälsofarliga fabriksarbetet bör enligt vår mening ej jämställas med det omväxlande och i regel ej hälsovådliga arbetet vid ett jordbruk.

3. *Jordbruket och industrien.*

Med hänsyn till det anförda och till faktiskt rådande förhållanden måste det sålunda anses vara en direkt obillighet mot jordbruket, att samma arbetstid skulle fastställas för industri- och jordbruksarbete. Ingen objektiv bedömare kan förneka att arbetet vid en lantgård — i varje fall utearbetet — i regel är sundare, friskare och mindre hälsovådligt än arbetet i en fabrik, till vilket senare slag den övervägande delen av det industriella arbetet hör. Ej heller kan det med fog bestridas, att jordbruksarbetet är mera omväxlande än fabriksarbetet och därför psykiskt mindre påfrestande. Väl må erkännas att det i gengäld ofta — dock på långt när ej alltid — kan vara fysiskt mera krävande. Men detta förhållande utjämnas därigenom att vilopauserna, frivilliga såväl som ofrivilliga, äro desto flera. Därtill kommer att lantarbetaren oftast är boende nära utställningsplatsen, medan industriarbetaren vanligen har lång väg att gå eller åka före arbetets början. Man torde därför näppeligen kunna visa skäl för att jordbruksarbetet — om reell jämställighet med industriarbetet skall vinnas — icke bör kunna utövas under en något längre nominell arbetstid än som bör vara fallet vid fabriksarbete, och detta även om man ser saken enbart ur arbetarnas synvinkel.

Frågan om arbetstidens utsträckning har här närmast betraktats med hänsyn till skäligheten för arbetarnas del. Men spörsmålet har också en annan sida, icke mindre betydelsefull, nämligen bedömandet ur jordbrukarnas synpunkt.

I en fabrik kan i regel största delen av arbetstiden utnyttjas för effektivt arbete. Hetsen, arbetsjäktet och effektiviteten vid en modernt rationaliserad fabriksdrift är väsentligt artskild från arbetstakten i jordbruket.

Jordbrukets förmåga att effektivt utnyttja arbetstiden är nämligen i hög grad beroende av årstid och väderlek, av solljus och fuktighetsförhållanden, av dragdjurens vilopauser, av arbetsplatsernas utsträckning och belägenhet m. m. Verkställda undersökningar av arbetseffektiviteten inom jordbruksarbetet ha också visat, att effektivt arbete kunnat utvinnas endast till knappa 70 %. Motsvarande siffra torde för de flesta industrigrenar närma sig 100 %.

70 procent av 8 timmars arbete utgör obetydligt mera än $5^1/_2$ timmar. Vid genomförande av 8-timmars genomsnittlig arbetstid för jordbruket skulle detta sålunda få åtminstone 2 timmars mindre effektiv arbetstid per dag än en väl rationaliserad fabriks drift. Måste man inte inför detta faktum finna,

att förslagets genomförande ställer orimliga krav på jordbrukets ekonomiska bärkraft?

Vad här anförts pekar enligt vår mening oförtydbart på att jordbruket bör kunna fordra att normalarbetsdagen för dess vidkommande fastställes med hänsyn till dess speciella förhållanden så att hänsyn tages till att en reell och ej enbart en formell likställighet uppnås med industriens 8-timmarsdag.

4. *Kreatursskötarnas arbetsdag.*

Kungl. Maj:ts förslag till reglering av kreatursskötarnas arbetstid innebär visserligen ett godkännande i princip av här ovan framförda mening om normalarbetsdagens differentiering efter rådande förhållanden och stöder därigenom vår mening beträffande berättigandet av samma princips tillämpning beträffande utearbetarnas arbetstid. Även om så likväl är fallet anse vi att kreatursskötseln av olika skäl, som i det följande skola utvecklas, nu bör lämnas lagligen oreglerad.

5. *Lantarbetstidens reglering i utlandet.*

Denna mening får ock stöd i motsvarande förhållandens ordnande i utlandet. Intet av de nordiska länderna, utom vårt land, har lagligen reglerat arbetstiden vid jordbruket.

I ett flertal länder har man i samband med samhälleliga omvälvningar och eljest sökt införa 8-timmarsdag vid jordbruket, men i intet fall ha sådana bestämmelser kunnat konsekvent uppehållas. I de länder, där arbetstiden vid jordbruket är lägst, uppgår den i genomsnitt till 9 timmar per dag, alltså till den enligt vår gällande lag fastställda genomsnittliga arbetstidssumman. Flertalet länder, som lagligen reglerat lantarbetstiden, ha fastställt ett högre timantal per dag.

Därtill bör beaktas, såsom vi tidigare anmärkt, att kreatursskötseln i intet land är lagligen reglerad.

Redan nu gällande lantarbetstidslag ställer vårt land i en särställning i här förevarande hänseende. Att nu gå ännu längre på experimentets väg synes oss icke tillrådligt.

III. Kan den föreslagna arbetstidsbegränsningen genomföras?

När Kungl. Maj:t förra året i proposition nr 230 framlade ett motsvarande förslag till inskränkning av lantarbetstiden, framfördes av riksdagsmän inom riksdagens samtliga borgerliga partier vägande skäl mot möjligheten av att praktiskt genomföra förslaget utan att jordbruket därav bleve lidande.

De sålunda framförda anmärkningarna synas oss fortfarande vara värda att beaktas, och vi hänvisa för den skull till vad som anförts i motion nr 797 i andra kammaren till förra årets riksdag.

1. *Egentligt jordbruksarbete.*

Om samma arbete som hittills skall kunna utföras på en arbetstid, som är en timme per dag kortare än den nu gällande, måste härför förutsättas antingen en rationalisering av driften eller en utökning av arbetarantalet. Av skäl, som tidigare anförts, kan en ökad rationalisering av jordbruksdriften i den mån den över huvud taget är möjlig i många fall icke företagas annat än på lång sikt och med investering av ytterligare kapital.

En utökning av arbetarantalet är visserligen teoretiskt väl tänkbar, men kommer att i praktiken stöta på mycket stora svårigheter. Dels måste nämligen beaktas, att jordbruket redan under föregående och innevarande år har lidit brist på jordbruksarbetare. Departementschefen har visserligen såsom sin mening framhållit, att bristen på arbetare skulle bero på just förefintligheten av en längre arbetstid vid jordbruket och uttalar som sin förmodan att en avkortning av timantalet skulle öka tillströmningen av arbetsfolk till jordbruket. På denna punkt tillåta vi oss anmäla en avvikande mening. Vi anse nämligen att, sedan lördagsarbetstiden förkortats till ungefär samma timantal, som gäller för industriens arbetare, arbetstidens längd i övrigt sannolikt icke i nämnvärd grad ökar jordbruksarbetarnas benägenhet att söka sig från jordbruket till industrien, utan att denna till allra största delen beror på skillnaden mellan jordbrukets och industriens löner. Givet är också att bristen på lantarbetare kommer att öka, därest den föreslagna arbetstidsminskningen genomföres. En sådan utveckling av förhållandena på jordbrukets arbetsmarknad måste betecknas såsom synnerligen allvarlig. Den kan befaras medföra betydande skada för näringen, i det denna tvingas till en extensifiering, som med hänsyn till nedlagt byggnads- och annat kapital icke är naturlig och därför kan verka ekonomiskt undergrävande.

Om sålunda en utökning av arbetarantalet redan på grund av bristen på tillgängligt arbetsfolk möter stora svårigheter, så kommer därtill dessutom att en sådan utökning ur jordbruksdriftens egen synpunkt mången gång ej blir möjlig att anordna. Teoretiskt sett kan det visserligen vara möjligt att anställa en ny man för utförandet av det arbete, som motsvarar den föreslagna inskränkningen i tid. Men att i praktiken vidtaga en sådan anordning kommer i många fall att stöta på stora hinder. Obestridligt är nämligen att det i många fall kräves en *viss* längd på arbetsdagen. Det är ej alltid tillfyllest att öka antalet arbetare.

Särskilt vid mindre egendomar kommer det att visa sig omöjligt att genom ökning av arbetskraften neutralisera verkningarna av en förkortad arbetsdag. Om vid en egendom med tre arbetare arbetstiden minskas med 10 %, skulle en sådan neutralisering nämligen kräva anställande av ytterligare $^1/_3$ arbetare. Den ringaste eftertanke säger att en sådan endast delvis sysselsatt arbetskraft under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden i regel ej kommer att stå till buds. I den mån som en rationalisering av arbetet icke kan ifrågakomma, kan den föreslagna arbetstidsinskränkningen icke leda till annat än två resultat, nämligen *antingen* att vissa arbeten måste eftersättas, varigenom jordbrukets produktionsförmåga skadas, *eller* att man, där så

till äventyrs kan ske, måste anställa mera arbetskraft än som egentligen behöves.

De av Kungl. Maj:t föreslagna veckoarbetstiderna synas för övrigt icke ha beräknats med hänsyn å ena sidan till att jämnt antal timmar eller ens jämnt antal halvtimmar skall kunna uttagas under måndag t. o. m. fredag samt å andra sidan till att lördagsarbetstiden enligt gällande kollektivavtal icke må överstiga 6 timmar. Om lördagsarbetstiden under sommarhalvårets veckor fastställes till nämnda antal 6 timmar, kommer nämligen dagsarbetstiden under veckans övriga söckendagar att utgöra 9 timmar och 36 minuter. Detta förhållande visar i huru ringa mån Kungl. Maj:t synes ha genomtänkt förslagets praktiska konsekvenser. Naturligtvis kan arbetstiden förlängas med 9 timmar till en var av veckans söckendagar, alltså tillhopa 54 timmar, men detta innebär att lördagsarbetstiden icke förkortas. Vi vilja dock betona betydelsen av en kortare arbetstid på lördagen. Önskligt är därför att arbetstiden ordnas så att sommartid 10 timmar per dag kan uttagas under måndag—fredag och 6 timmar på lördag, därest icke särskilda förhållanden annat påkalla.

2. *Kreatursskötsel.*

Svårigheterna att genomföra den föreslagna minskningen av arbetstiden för egentligt jordbruksarbete äro sålunda stora. Ännu allvarligare äro dock de svårigheter som komma att möta vid ett försök att genomföra Kungl. Maj:ts förslag om laglig begränsning även av kreatursskötarnas arbetstid. Det torde kunna ifrågasättas om det med hänsyn till de tekniska möjligheterna alls är genomförbart, när det gäller de mindre jordbruken. De kreatursskötare, som äro något till åren komna ävensom de fysiskt icke fullgoda — och av dem finnes det många i vårt land — kunna icke bedriva sina sysslor med den intensitet, som erfordras, om den föreslagna arbetstidsbegränsningen genomföres. För sådana arbetare kommer det att bliva en direkt olägenhet om de skola tvingas att omlägga hela sitt arbetssätt och pressa sina krafter för att nå den effektivitet i arbetet, som blir en nödvändig följd av arbetstidens förkortning. Otvivelaktigt torde det för arbetare av detta slag vara angenämare och mindre påkostande att även i fortsättningen få utföra sitt arbete i den arbetstakt, som passar dem bäst.

Alldeles oavsett detta torde kreatursskötarna ej få så stor nytta av den föreslagna arbestidsminskningen, som vid propositionens utarbetande tydligen varit tänkt. Djurens ans och vård kräva nämligen deras omsorger under en lika utsträckt tid av dygnet som förut, och resultatet torde därför för deras vidkommande endast bli att deras över en stor del av dygnet utspridda raster komma att något utökas.

Ladugårdsskötseln är f. n. praktiskt taget över allt i landet föremål för en viss omläggning och rationalisering, ett förhållande, som har sin grund i bl. a. kollektivavtalets normerande inverkan på även icke kollektivavtalsbundna jordbruk. Men en sådan omläggning kräver sin tid. Det är därför enligt vår mening lyckligt om kreatursskötseln fortfarande lämnas lagligen

oreglerad i arbetstidshänseende, så att jordbrukarna beredas tillfälle att under smidigare former anpassa sig efter det rådande läget på arbetsmarknaden. Den föreslagna lagbestämmelsen skulle komma att forcera denna utveckling på bekostnad dels av jordbrukets ekonomi och dels i många fall av kreatursskötarnas arbetskraft.

IV. Arbetstidsbegränsningens ekonomiska konsekvenser.

Genomförandet av en förkortad arbetstid för jordbrukets utearbetare och en laglig reglering av kreatursskötarnas arbetstid kommer givetvis att medföra betydligt ökade kostnader för jordbruket. Vi skola här icke närmare utveckla vilka de ekonomiska påföljderna torde bliva, då denna fråga för närvarande är under utredning av en utav jordbruksministern tillsatt kommitté. Vi vilja här endast erinra att socialministern vid framläggandet av sitt i denna motion behandlade förslag förklarat att de resultat, vartill ifrågavarande utredning kunde komma, skola beaktas vid övervägande av stödåtgärder åt jordbruksnäringen under instundande budgetår, samt vilja i anledning av detta yttrande framhålla att jordbrukets ekonomiska läge icke tillåter, att den genom en ytterligare arbetstidsinskränkning åsamkade produktionsfördyringen lägges på jordbruket.

V. Lantarbetstidslagen och jordbruksstödet.

Åtskilliga jordbrukare driva det resonemanget, att de gärna gå med på inskränkningar i arbetstiden, blott dessa kompenseras av ökade produktpriser. De förmena att vilken som helst arbetstidsminskning är till jordbrukets fromma, om blott staten garanterar sådana priser på produkterna att jordbruket bär sig.

Vi kunna icke dela en sådan mening, enär vi anse att densamma grundar sig på bristande framsyn. En ökning av jordbrukets kostnader utöver vad som är naturligt, måste förr eller senare leda till ekonomiska svårigheter för jordbruket. Ty även om jordbrukarna för det kommande året garanteras ersättning för sina ökade kostnader, sakna de säkerhet för att en i utsikt ställd relation mellan produktprisläge och löneläge blir för framtiden bestående och kvar står, att en ytterligare minskning av arbetstiden är ägnad att motverka en önskvärd höjning av jordbruksarbetarnas löner.

Den föreställningen har under de senaste åren gjort sig alltför bred, att jordbruksstödet måste betalas med sociala reformer, även om dessa ur jordbrukets synpunkt äro mer eller mindre obefogade eller verklighetsfrämmande. Ett sådant betraktelsesätt är enligt vår mening felaktigt. Det är nämligen inte bara jordbruket, som har behövt och fortfarande behöver jordbruksstödet, utan det statliga ingripandet har varit och är fortfarande nödvändigt för att uppehålla den ekonomiska balansen i samhället. Samhällets eget bestånd har krävt åtgärder för övervinnande av den kris, som berört omkring 40 %

av dess medlemmar och som ännu ej är avvärjd. Det statliga jordbruksstödet har sålunda i icke ringa mån varit dikterat av medvetandet om att vårt land och vårt näringsliv kräver ett bärkraftigt jordbruk.

Vi kunna slutligen icke underlåta att fästa uppmärksamheten på det synnerligen anmärkningsvärda förhållandet, att Kungl. Maj:t å ena sidan förutsätter att de föreslagna förändringarna uti lantarbetstidslagen kunna förväntas inverka till en sänkning av jordbrukets räntabilitet och lantarbetarnas levnadsstandard och därför torde påkalla stödåtgärder och å den andra sidan anser sig böra begära riksdagens medverkan till genomförande av angivna lagändringar utan att dessförinnan eller därjämte framlägga utredning och förslag beträffande de sålunda ifrågasatta stödåtgärderna.

På grund av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 94.

Stockholm den 9 mars 1937.

Martin Skoglund.	*Gösta Bagge.*	*Erik Nylander.*
Karl Magnusson.	*R. Lundqvist.*	*Ivar Anderson.*
T. G. von Seth.	*Ernst V. Olsson.*	*Gunnar Persson.*